

**Suomen vilja- ja öljykasviketjujen
strategiaraportin päivitys
2009**

Vilja-alan yhteistyöryhmä

Sisällysluettelo

| | |
|---|----|
| 1. Johdanto | 4 |
| 2. Viljan kehitysennusteet | 5 |
| 2.1. Viljan kysyntä..... | 5 |
| 2.2. Viljan hinnat ja hintojen vaikutus tarjontaan..... | 5 |
| 2.3. Viljan tarjonta..... | 6 |
| 2.4. Vehnä..... | 8 |
| 2.5. Ruis | 10 |
| 2.6. Ohra | 12 |
| 2.7. Kaura | 14 |
| 3. Öljykasvien ennusteet | 17 |
| 3.1. Öljykasvien kysyntä | 17 |
| 3.2. Öljykasvien hinnat | 17 |
| 3.3. Öljykasvien tarjonta | 18 |
| 4. Viljatilojen talouskehitys | 20 |
| 4.1. Viljatilojen tuloskehitys..... | 20 |
| 4.2. Viljatilojen kannattavuuskehitys..... | 21 |
| 4.3. Viljatilojen vakavaraisuuskehitys | 23 |
| 4.4. Viljatilojen tuotto- ja kustannusrakenteen kehitys | 23 |
| 5. Johtopäätökset..... | 26 |

Raportin on laatinut Vilja-alan yhteistyöryhmän toimeksiannosta MTT Taloustutkimus.
Raportin tekijät ovat Csaba Jansik ja Arto Latukka (luku 4).

Tekijät haluavat kiittää Vilja-alan yhteistyöryhmän sihteeristöä, sen jäsenyriyksiä ja jäsenorganisaatioita sekä muita yhteistyötahoja selvityksen tueksi antamistaan haastatteluista ja asiantuntija-arvioista.

Esipuhe

Vilja-alan yhteistyöryhmä on pitänyt vuonna 2006 valmistuneen Kansallisen viljastrategian seurannan yhtenä painopistealueenaan. Viljastrategiassa asetettuja ennusteita arvioitiin ensimmäisen kerran syyskuussa 2008 ilmestyneessä selvityksessä. Suomen vilja- ja öljykasviketjun analyysi oli laadultaan ensimmäinen selvitys, jossa laajan asiantuntijahaastattelun tulosten pohjalta tarkasteltiin myös kahden edellisvuoden markkinatapahtumia.

Vuoden 2009 keväällä ja kesällä on jälleen haastateltu VYR:n jäsenistöä strategiaseurannan päivitystä varten. Keskustelukierroksen yhteydessä kuultiin jäsenten näkemyksiä tulevaisuudesta sekä kysyttiin kuluneen vuoden tärkeimpiä markkinatapahtumia. Hintojen raju lasku koettiin koko ketjun suurimpana yksittäisenä markkinamuutoksena kuluneen vuoden ajalta. Hinnat ohjaavat kysyntää ja tarjontaa ja niillä on suora vaikutus viljelyn ja koko viljaketjun kannattavuuteen. Seurantaraportin tämänvuotinen päivitys keskittyykin juuri hintoihin, kysyntää ja tarjontaa tiivistäviin viljataseisiin ja niiden ennusteisiin sekä viljelyn taloudelliseen tilanteeseen.

Raportin lisäksi viime vuoden laajan selvityksen kaikki tilastotiedot, taulukot ja kaaviot päivitetään ja sisällytetään Viljatietopankkiin myöhemmin. Viljatietopankki tulee sisältämään Suomen vilja- ja öljykasviketjun tilastojen lisäksi vertailevaa tilastoa Itämeren alueen muista maista. Tietopankki on ensisijaisesti VYR:n jäsenten käytössä ja sen on määrä valmistua vuoden loppuun mennessä.

VYR:n päämäärinä – yhteistyössä kunkin jäsenorganisaation kanssa – on luoda Suomen viljaketjulle yhteisiä strategisia tavoitteita, seurata strategian toteutumista sekä lisätä läpinäkyvyyttä ketjun sisällä. Tämä strategiaraportti ja vuoden lopussa valmistuva tietopankki palvelevat näitä päämääriä.

Seppo Koivula
kaupallinen neuvos

1. Johdanto

Markkinatilanne on muuttunut olennaisesti kahden vuoden takaisesta, jolloin vahva kysyntä ja tarjontashokki johtivat ennätysmäisiin viljan ja öljykasvien hintoihin. Maailmantalous on sittemmin ajautunut vakavaan lamaan. Kysyntä on hiipunut yleisesti ottaen ja viljan kysyntää on erityisesti alentanut rehun ja etanolin tuotannon notkahdus.

Samaan aikaan on saatu maailmalla hyvä sato kahtena peräkkäisenä vuonna. Viljaa on tänäkin vuonna hyvin saatavilla koko maailmassa Argentiinan kuivuudesta huolimatta. Kehitysmaiden tarjonta on riittävä mukaan lukien riisin tarjontaa, joka on hintojen kautta suoraan kytköksissä perinteisiin viljalajeihin. Korkeat viljan hinnat lisäävät tarjontaa kaikkialla maailmassa ja tarjonnan kasvu puolestaan laskee hintatasoa etenkin, jos kysyntä samanaikaisesti notkahtaa, kuten nyt on käynyt. Kaksi vuotta sitten tarjonnan ja kysynnän välisen tasapainon pelivaraa oli pieni, ja varastot olivat vähäisiä. Nyt varastot ovat täynnä, ja monet maat purkavat vientirajoituksiaan edelleen lisäten maailmanlaajuista tarjontaa.

Tarjonta tulee todennäköisesti reagoimaan nykyiseen markkinatilanteeseen ja viljan viljelypinta-ala siirtynee mahdollisesti muihin tarkoituksiin kuten vapaaehtoiseen kesantoon. Panoskustannukset ovat edelleen suhteellisen korkeita. Öljyn hinta on jälleen noussut korkealle, mikä nostaa etanolin kysyntää jatkossa. Viljan energiakäytöllä on entistä vahvempi rooli kysynnän ja tarjonnan tasapainottamisessa.

Tänä syksynä näemme jälleen konkreettisesti kuinka kansainvälisten vilja- ja öljykasvimarkkinoiden kysynnän ja tarjonnan vaihtelut heijastuvat Suomenkin markkinoille täydellä teholla. Puskurit ja suojamekanismit ovat häviämässä. Koska me emme voi vaikuttaa kansainvälisiin markkinoihin, meidän on opittava elämään niiden kanssa ja sopeuduttava niihin.

Tuotannon lähtökohtana tulee olla markkinoiden tarpeet ja ne on kyettävä myös ennakoimaan. Viljamarkkinoihin vaikuttavia tapahtumia on itse kunkin seurattava aktiivisesti ja analyyttisesti ja pyrittävä muodostamaan niistä oma näkemys tuotanto ja markkinointipäätösten pohjaksi.

Suomen asemassa olevan maan ei kannata tuottaa sitä, mitä kaikki muut tuottavat. Vuonna 2006 laaditussa kansallisessa viljastrategiassa on etsitty erikoistumisen ja lisäarvon tuottamismahdollisuuksia. Koska laadulla on keskeinen merkitys, saattaisi yhtenäisellä kansallisella laatuluokituksella olla positiivinen vaikutus suomalaisen viljan ja viljatuotteiden menekkiin.

2. Viljan kehityssuhteet

Viljan kysyntä ja tarjontaennusteet muodostavat vuonna 2006 valmistuneen kansallisen viljastrategian selkärangan. Ne havainnollistavat strategian mukaisia kehitystrendejä viljan tuotannossa, teollisuudessa ja muissa käyttökohteissa. Strategian viimevuotisessa seurantaraportissa päivitettiin ennusteita vuosien 2006 ja 2007 todellisilla luvuilla. Tähän raporttiin sisältyvät vuoden 2008 todelliset luvut sekä vuoden 2009 satoennusteet. Pitkän aikavälin ennusteita korjataan kuluneen vuoden markkinatapahtumien ja alan muuttuneiden odotusten valossa.

2.1. Viljan kysyntä

Viljan kysyntä muuttui dramaattisesti syksyllä 2007 kun maailman varastojen pitkäaikainen hupeneminen, ruoan ja bioenergian kysynnän kasvu yhdistyivät tavallista heikompaan viljasatoon. Suomen sato oli runsas ja hyvänlaatuinen ja siitä virtasi vientiin merkittävä volyyymi korkeiden maailmanmarkkinahintojen houkuttelemana. Kotimainen teollisuus nosti hintoja markkinahintojen kehitystä seuraten kilpaillakseen raaka-aineesta.

Maailmanlaajuisen kysynnän hiipuminen on välillisesti alentanut myös Suomen viljan kysyntää. Mallas- ja paperiteollisuus on kokenut vaikeuksia vientimarkkinoilla ja viljaa on ollut yhä vaikeampaa viedä ulkomaille. Viljan ylijäämäongelma koskee eri viljalajeja eri tavalla, ohran ylitarjonta on tällä hetkellä ongelmallisin. EU-intervention tulevaisuus ja markkinanäkymät viittaavat siihen, että viljan kokonaistuotannon ennusteita on vähennettävä kansallisen viljastrategian perusskenaarion tasolle.

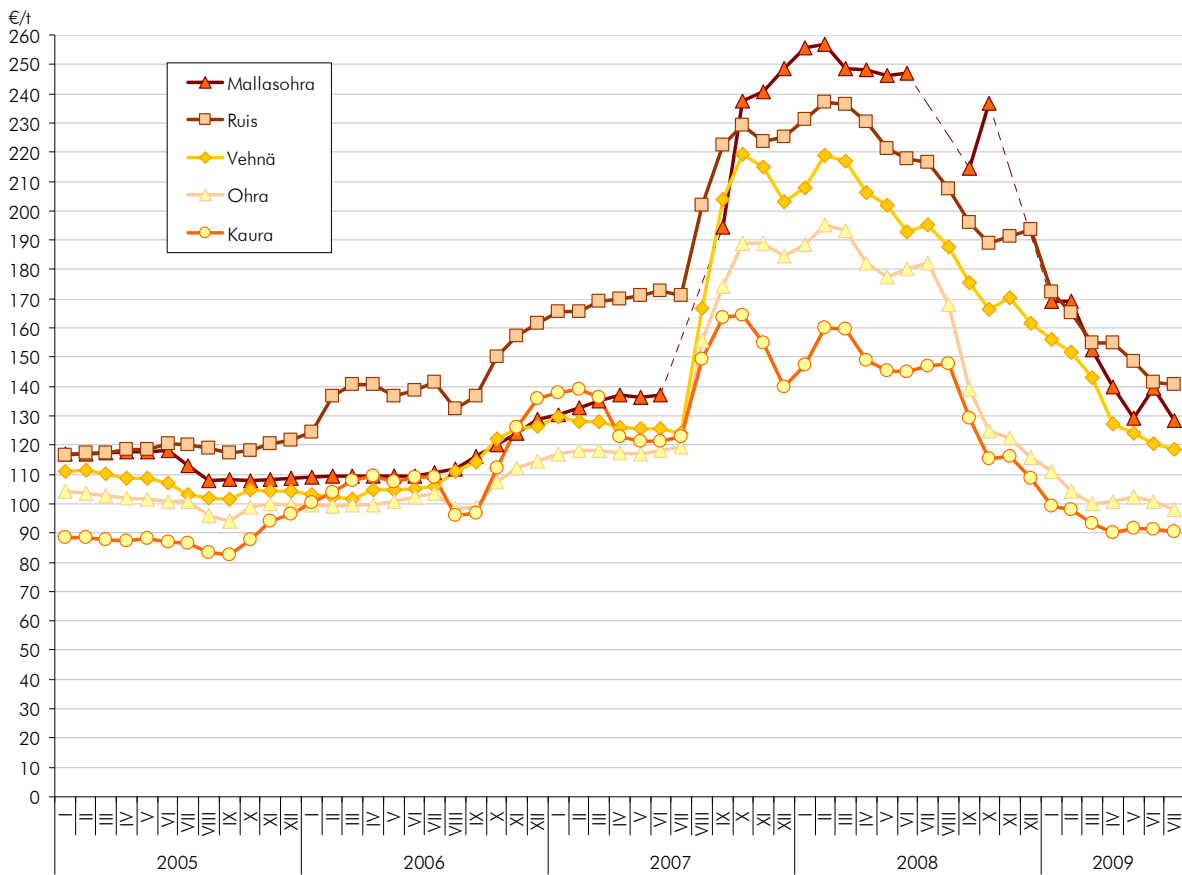
2.2. Viljan hinnat ja hintojen vaikutus tarjontaan

Viljan hinnoilla on suuri vaikutus tarjonnan muodostumiseen, koska kysynnän muutosten signaalit välittyvät hintojen kautta viljan tuottajille. Vuoden 2008 strategiaraportissa todettiin että viljan hintojen nousu vuoden 2007 lopussa 80-100 % vuoden 2005 tasoon nähden yleisesti ottaen kannusti lisäämään viljan tarjontaa.

Syyskuun 2009 mennessä hinnat putosivat käytännössä vuoden 2005 matalalle tasolle. Laajentunut hintahaarukka on osoittautumassa kuitenkin pysyväksi ilmiöksi. Kun vielä ennen 2007 kesää viljalajien hinnat ruista lukuun ottamatta pysyttelivät lähellä toisiaan, levittäytyivät ne yhtäkkiä yli sadan euron laveaan haarukkaan syksystä lähtien. Se tarkoitti sitä, että viljalajien välisillä hintasuhteilla alkoi olla todellinen tarjontaa ohjaava rooli; tietyt

viljalajit muuttuivat viljelijöille houkuttelevammaksi kuin toiset. Hintasuhteiden vaikutus näkyy hyvin viljojen pinta-alajakautuman muutoksissa vuonna 2009.

Vuoden 2009 alusta lähtien hintoja on Tike:n kuukausitilastoissa seurattu entistä tarkemmin; vehnästä on ollut saatavilla rehuvehnän ja leipävehnän hintoja, jotka olivat heinäkuussa 107 €/t ja 139 €/t. Hintasuhteet ohjaavat tuotantoa kalleimpiin viljalajeihin, kuten leipävehnään, mallasohraan ja rukiiseen. Yleisesti ottaen kuitenkin pellonkäyttö ohjautuu nykyisen matalan hintatason aikana viljoista vaihtoehtoisten kasvien tuotantoon tai muuhun tarkoitukseen.

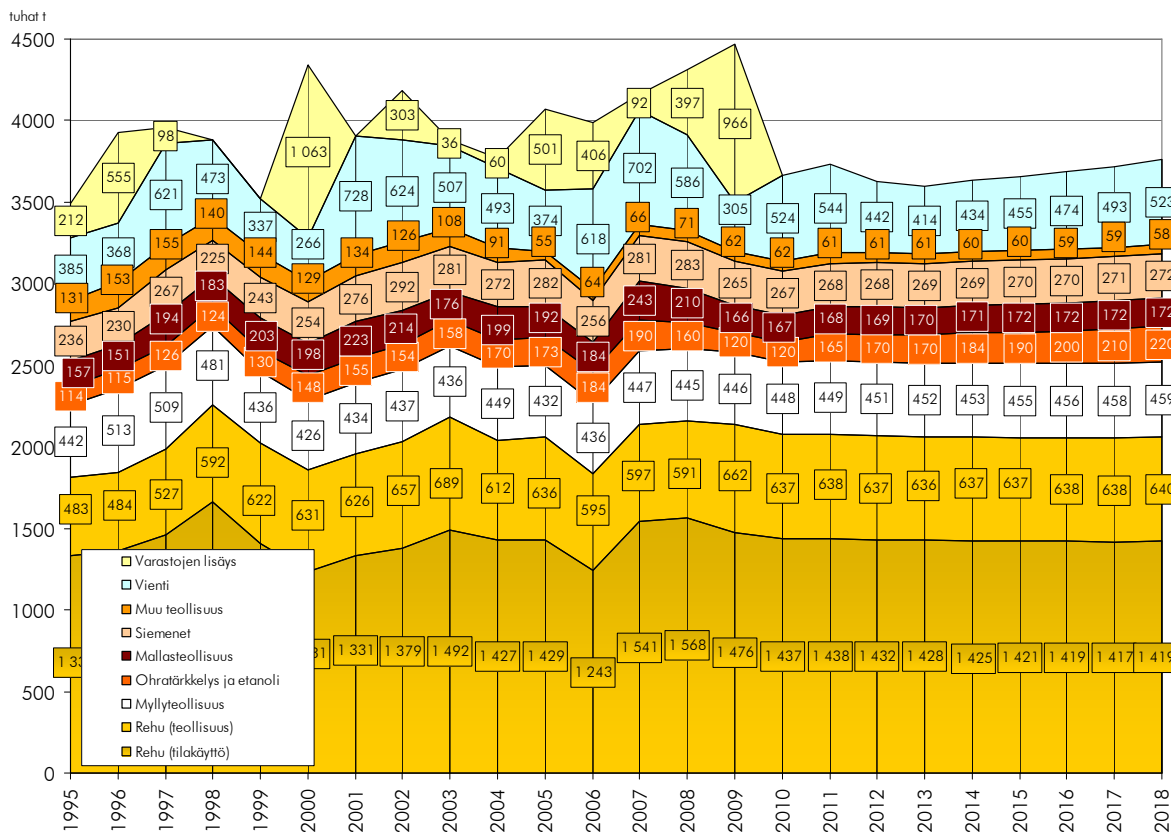


Viljan kuukausihinnat Suomessa 2005-2009.

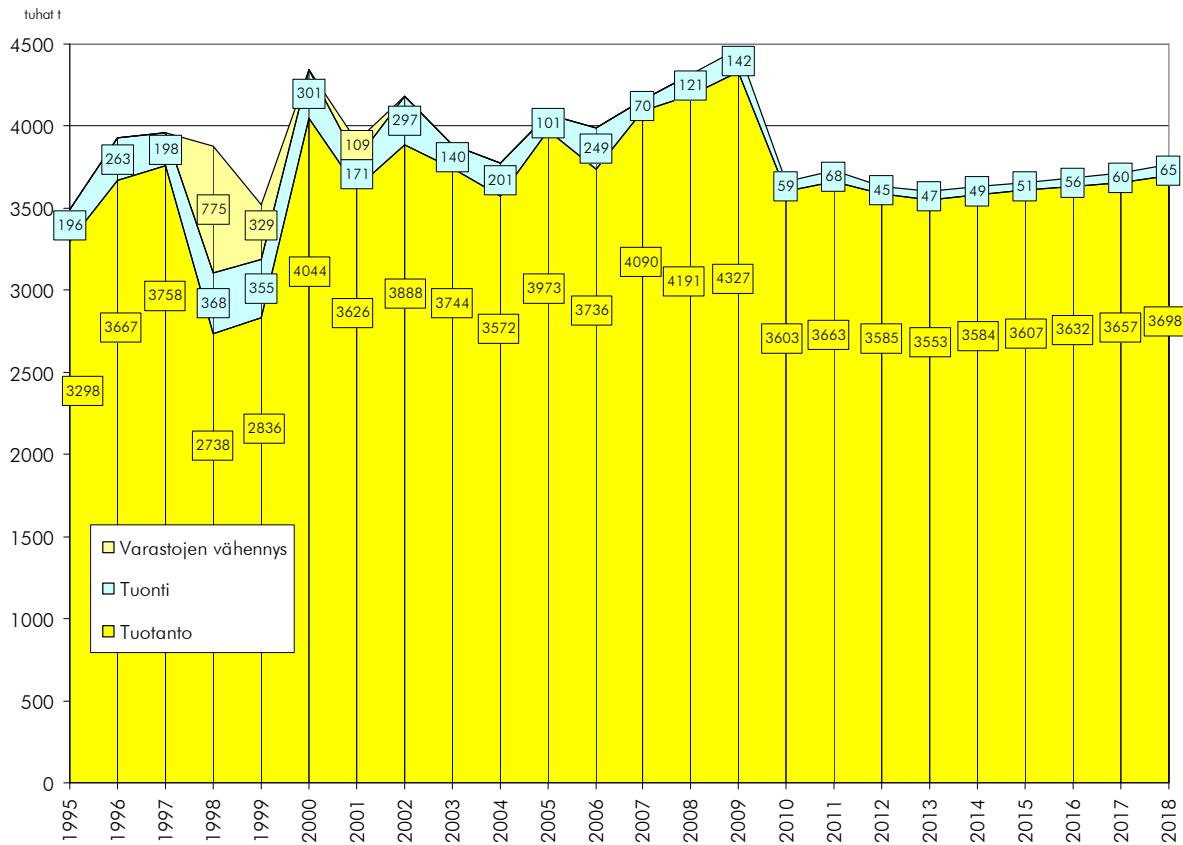
Lähde: Tike

2.3. Viljan tarjonta

Kansallisen viljastrategian perusskenaariossa vuonna 2006 viljan tarjonnan ennustettiin olevan maltillista tai jollain viljankäyttöaloilla jopa supistuvan kysyntää vastaavaksi. Todellisuudessa laajentuneen kotimaan ja ulkomaan kysynnän vetämänä Suomen viljan tuotanto vuosina 2006-2008 saavutti bioenergiaskenaariossa ennustetun korkean tason, vaikka viljaa ei lainkaan käytetty biopolttoainetuotantoon.



Viljan kokonaiskysyntä Suomessa vuosina 1995-2018.



Viljan kokonaistarjonta Suomessa vuosina 1995-2018.

Suomessa viljan tuotanto on siis pysynyt 2000-luvun tasolla eli neljän miljoonan tonnin tuntumassa. Vuoden 2008 lopullinen sato oli 4,2 miljoona tonnia ja täksi vuodeksi arvioidaan tulevan peräti 4,4 miljoona tonnia. Kaksi näin hyvää satoa peräkkäin aiheuttaa ylitarjonnan kasvamisen nykyään jo lähes miljoonaan tonniin. Nykytieto viljan maailmanlaajuisen kysynnän kehityksestä vahvistaa odotuksia, joiden mukaan Suomessa riittäisi alle neljän miljoonan tonnin kokonaistuotanto.

Viljan kokonaiskysyntäkaavio kertoo havainnollisesti miten Suomen ajoittaista viljaylitarjontaa ja ylijäämävarastoja on purettu vientimarkkinoille. EU:hun liittyessä Suomella oli suuri viljaylijäämä, joka vietiin vuosina 1996-1998. Vuoden 2000 ennätysellistä ohra- ja kaurasatoa purettiin vientimarkkinoille vuosina 2001-2003 ja vastaavasti vuosien 2005-06 ylijäämä vietiin seuraavina vuosina. Suotuisat mekanismit ja olosuhteet vientimarkkinoilla kuten interventio, vientituet, USA:n kaurakysyntä 2000-luvun alussa ja korkeat maailmanmarkkinahinnat vuosina 2007-2008 – mahdollistivat ylijäämän purkua kannattavasti. Kahden viime vuoden hyvät sadot paisuttavat nykyistä ylijäämää ennätyskorkealle, eikä näkyvissä ole suojaavia mekanismeja tai hyviä vientimarkkinanäkymiä. Suuri kysymys on, miten ja millä hinnalla nykyistä ylijäämää päästään purkamaan seuraavina vuosina. Koska kotimaan kysynnän ei odoteta olennaisesti kasvavan, jäljelle jäävät vain vientimahdollisuudet.

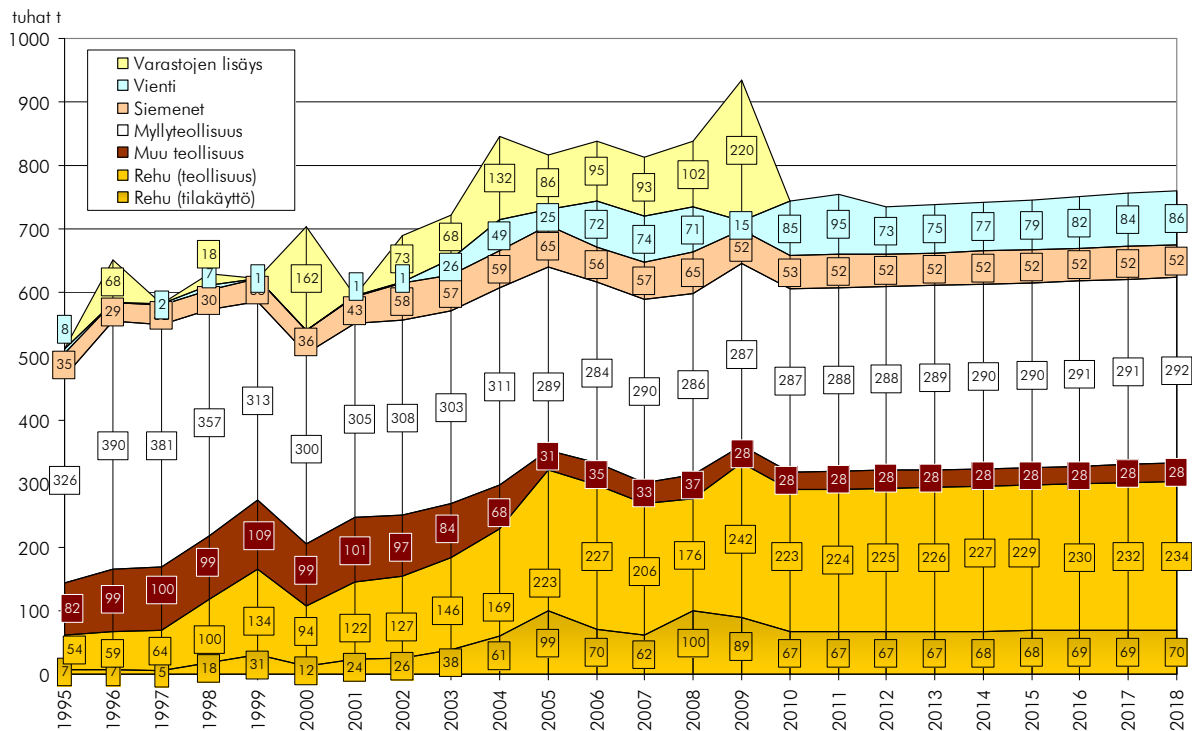
Mikäli kotimaan kysyntään ei tule merkittäviä muutoksia, on selvää, että pitkällä aikavälillä ei ole mahdollista ylläpitää tarjonnan nykyistä tasoa. Etenkin rehuviljan ja matalalaatuisen viljan tuotantoa on huomattavasti vähennettävä lähivuosina.

2.4. Vehnä

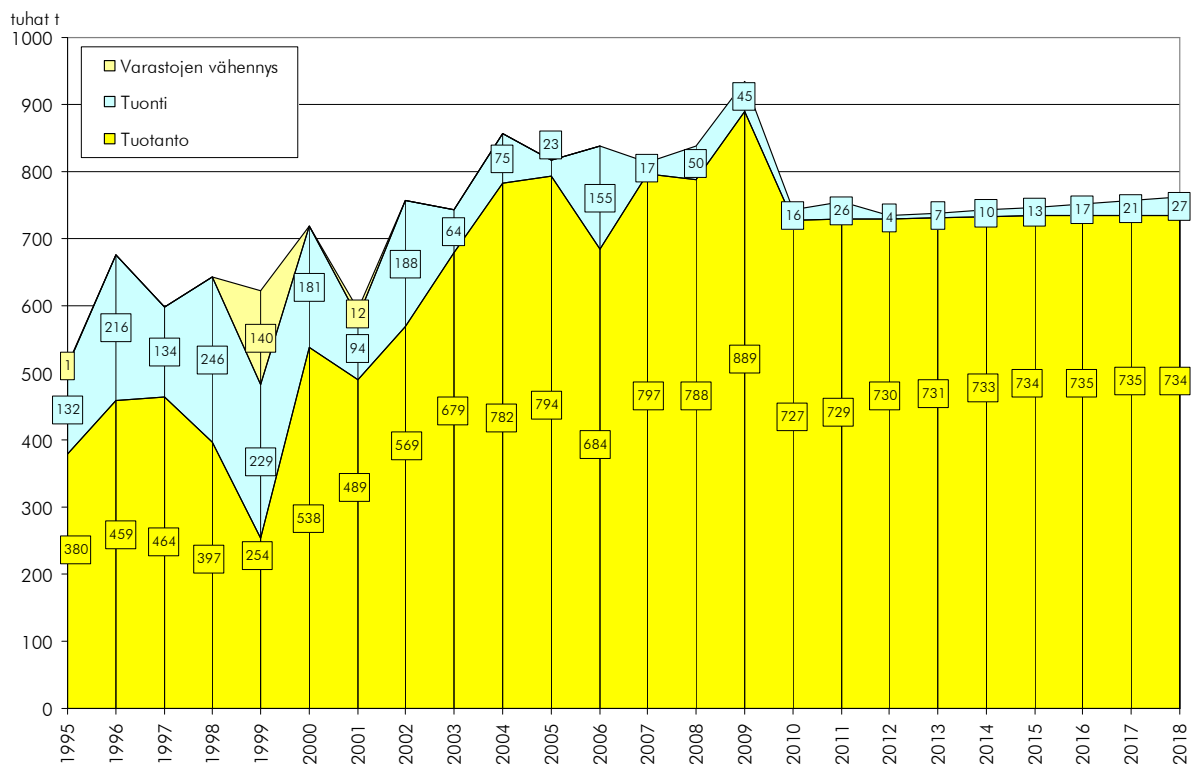
Kysyntä

Rehuteollisuudessa vehnän kysyntä kasvoi selvästi vuosien 2002 ja 2006 välillä. Vuonna 2007 käytettiin kalliin vehnän sijaan mieluummin halvempaa viljaa ja vehnän rehukäyttö väheni. Etenkin tänä vuonna vehnän rehukäyttö tulee jälleen kasvamaan, koska toisena peräkkäisenä vuonna markkinoille on tulossa runsaasti rehuvehnää ja sen hinta on tällä hetkellä lähellä kauran hintaa.

Vehnän myllyjauhatus on ollut 290.000 tonnin tasolla ja myllykäyttöön ei odoteta suuria muutoksia. Suomessa korkealaatuista vehnää pitäisi olla tarpeeksi kotimaan teollisuuden saatavilla ja olisi pyrittävä siihen, että tuontitarpeet koskisivat vain rehuvehnää. Tämän vuoden vehnän vienti jää selvästi edellisvuoden tasoa pienemmäksi myllyvehnän matalasta hinnasta johtuen. Euroopassa on runsaasti myllyvehnää markkinoilla, mikä vaikeuttaa sen vientiä Suomesta.



Vehnän kysyntä Suomessa vuosina 1995-2018.



Vehnän tarjonta Suomessa vuosina 1995-2018.

Tarjonta

Vehnän tarjonta on kymmenen vuoden aikana kasvanut merkittävästi, tuotanto on kaksinkertaistunut 1990-luvun lopun 400.000 tonnista keskimäärin 800.000 tonniin viimeisen viiden vuoden aikana. Laatu on parantunut samaan aikaan tarjonnan kasvaessa ja kotimaan tuotanto on enenevässä määrin korvannut etenkin kalliin myllyvehnän tuontia. Vielä 2000-luvun alkupuolella tuotiin Suomeen 150.000 tonnia myllyvehnää, mutta viime vuosina käyttöön otettujen lajikkeiden ansiosta oma tuotanto on suurimmaksi osaksi kattanut kotimaan tarpeen.

Tänä vuonna vehnäala pysyi viimevuotisella 220.000 hehtaarin tasolla, mutta korkeamman keskisadon johdosta vehnää korjattaneen yli 100.000 tonnia enemmän. Vehnän kokonaistuotannon odotetaan pysyvän 700-800.000 tonnin välillä seuraavan vuosikymmenen ajan.

Euroopassa laatuvehnälle on edelleen kysyntää, mutta tänä vuonna laatuvehnää ei näytä olevan Suomessa yli oman tarpeen. Suurin osa vehnän ylijäämästä on rehuvehnää, jota on vaikea myydä vientimarkkinoilla.

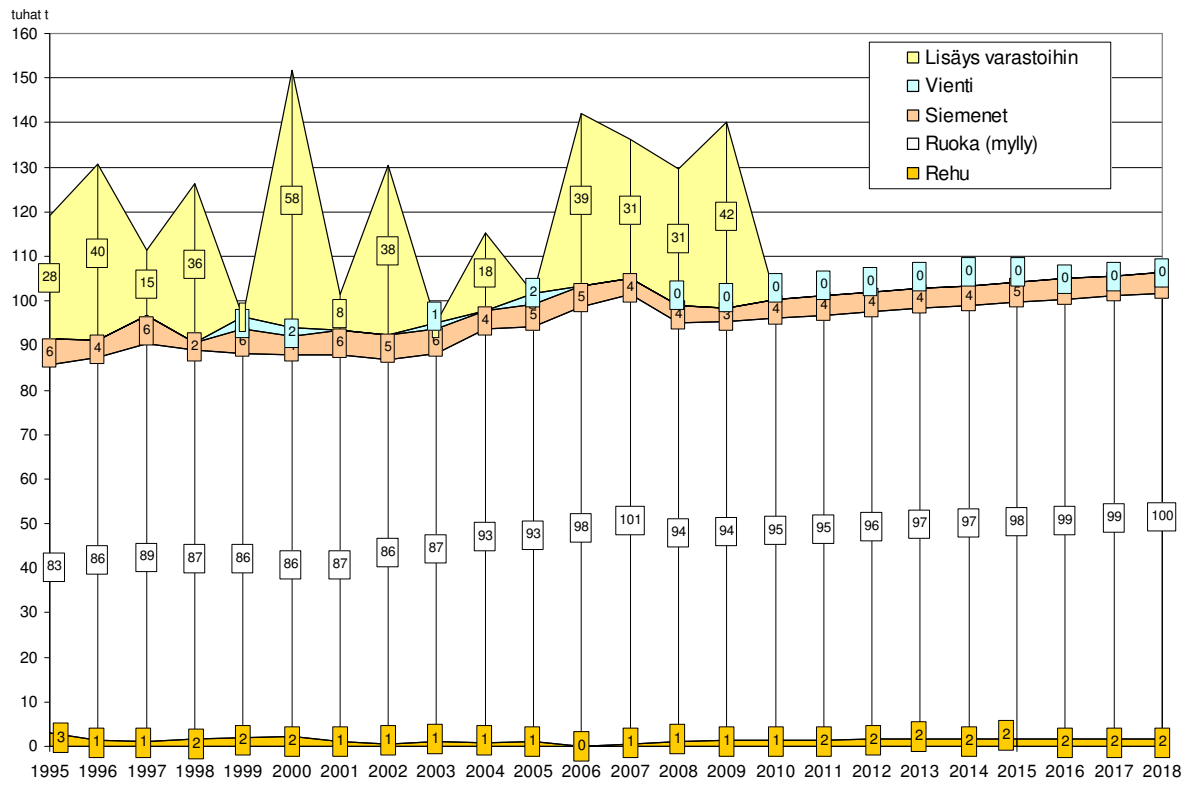
2.5. Ruis

Kysyntä

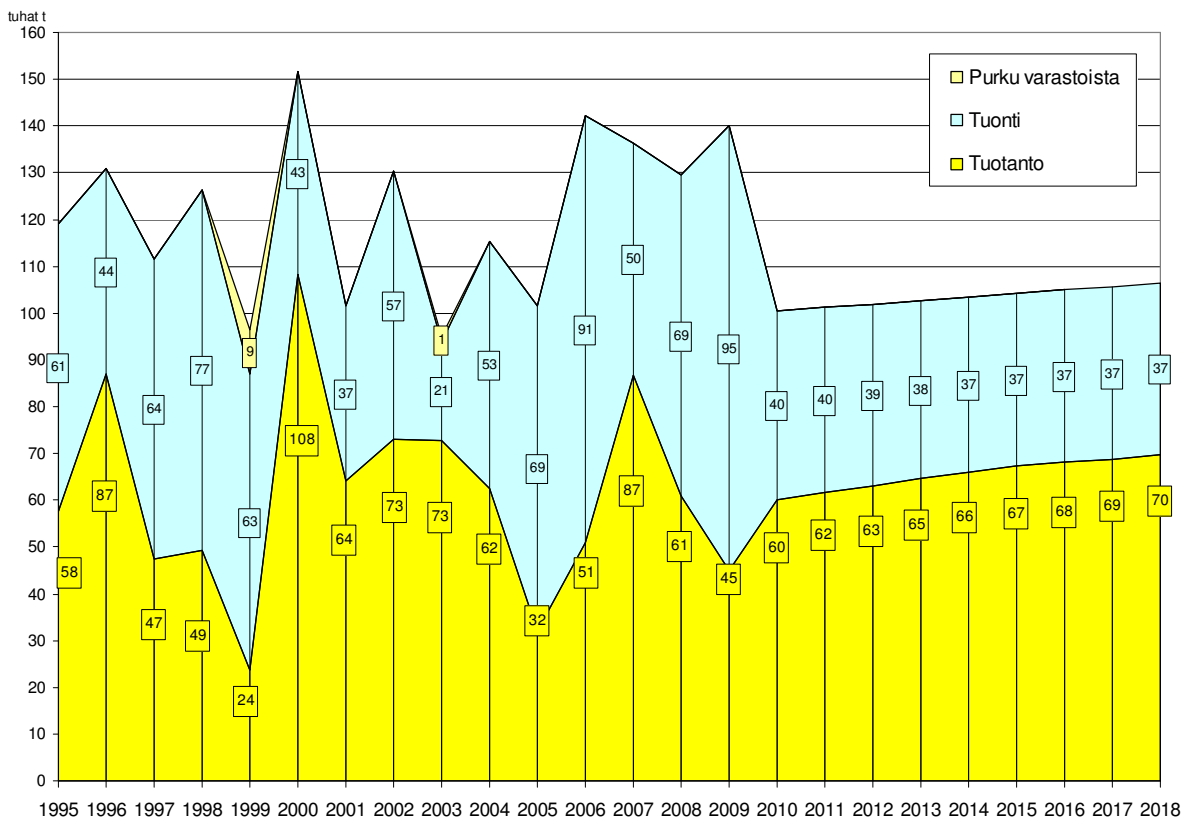
Rukiin hinta on kasvavan kulutuksen myötä kääntynyt nousuun jo yleistä hinnannousua aikaisemmin. Teollisuus on maksanut rukiista suhteellisesti muita viljoja parempaa hintaa. Rukiin hinta on pitänyt pintansa muita viljoja paremmin myös kuluneen vuoden jyrkän hinnanlaskun aikana.

Ruis menee suurimmaksi osaksi jauhatukseen, koska rehukäyttö on minimaalinen. Myllyjen jauhatus on kasvanut reippaasti. Jauhatuksen viidettä vuotta jatkunut kasvu notkahti kuitenkin vuonna 2008, jolloin myllykäyttö laski edellisvuoden 101.000 tonnista 94.000 tonniin. Vuoden 2007 myllykäytön piikki ja viime vuoden notkahdus selittyy osittain ruisjauhon tuonnin muutoksilla. Vuonna 2006 Suomeen tuotiin 5.000 tonnia ruisjauhoja, vuonna 2007 tuonti väheni 3.000 tonniin ja viime vuonna se nousi jälleen 5.000 tonniin. Jauhoja tuotiin etenkin Virosta ja Saksasta.

Vaikka ruis on neljästä kotimaan viljalajista selvästi pienin, sen jatkuva alijäämä koetaan mylly-leipomo ketjussa vakavana ongelmana, sillä leipomoteollisuuden raaka-aineesta yli neljäsosa on ruista.



Rukiin kysyntä Suomessa vuosina 1995-2018.



Rukiin tarjonta Suomessa vuosina 1995-2018.

Tarjonta

Rukiin omavaraisuuden ja keskisadon nosto ovat Suomen viljanviljelyn suurimpia haasteita. Rukiinviljelyn näkökulmasta on olennaista se, miten saadaan viljelijöiden motivaatio ja viljelyn kannattavuus niin hyväksi, että kotimaista ruista riittäisi. Suomen tuotantoa voidaan kasvattaa ensisijaisesti satotason nousun kautta, koska alan lisääminen on vaikeaa. Ruis kilpailee muiden viljalajien kanssa pinta-alasta. Sopimustuotannolla voisi tehdä vaihtelevista tuotantomääristä suunnitelmallisempia.

Rukiille on selvä kysyntä, mutta hintaa painaa edelleen Itämeren toisella puolella saatavilla oleva halpa tuontiraaka-aine. Ruista jouduttaneen tuomaan edelleen Saksasta, Puolasta tai Baltian maista tulevina vuosina. Ruistilanne riippuu Itämeren alueen tarjonnasta, sekä eri maiden sadoista ja hintasuhteista.

Kotimaan hinta yleisesti ei innosta suomalaisia viljelijöitä vähäsatoisen rukiin viljelyyn. Ruis ei ole kilpailukykyinen vilja joutopelloilla vähin panoksin viljeltynä. Kuitenkin useat esimerkit osoittavat, että ruis voi antaa ammattilaisten viljelemillä pelloilla 4-6 tonnin satoja, jolloin sen kannattavuus paranee huomattavasti viljalajien välisessä vertailussa. Rukiin viljely tulisi tulevaisuudessa keskittää ammattimaisesti viljeleville tiloille.

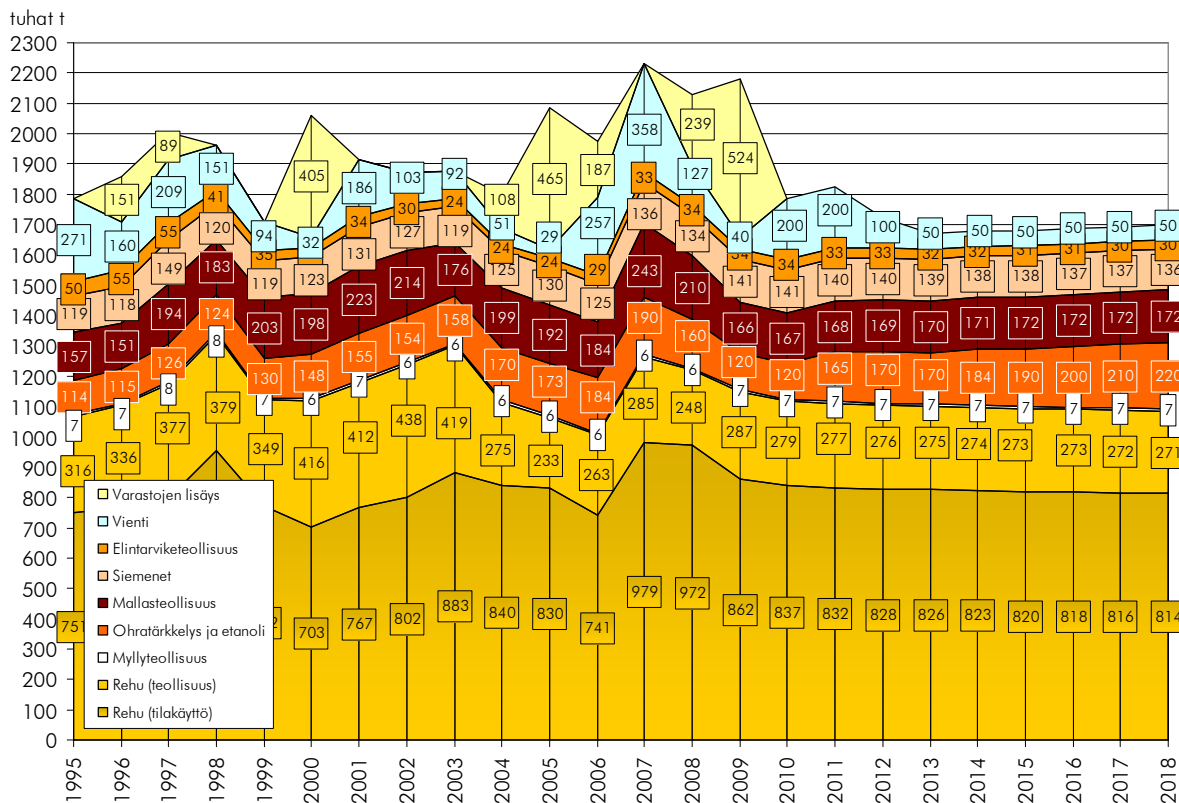
Kevätruista on pidetty ruisongelman yhtenä ratkaisumahdollisuutena. Tänä vuonna kevät-ruista korjataan noin 8.000 hehtaarilta, joka on kolmasosa rukiin kokonaispinta-alasta. Nyt selviää, saadaanko kevätrukiista syysruista parempia satoja ja miten kevätrukiin laatu tyydyttää myllyjä.

2.6. Ohra

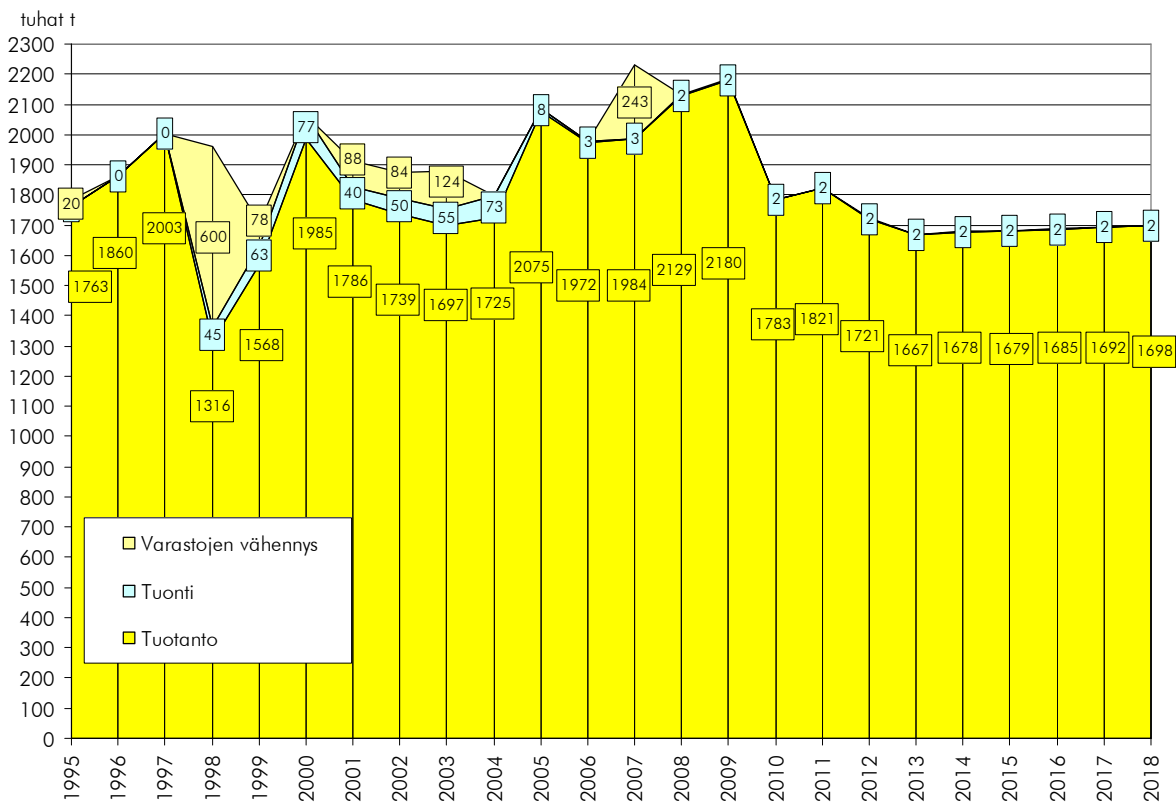
Kysyntä

Määrältään ohra on edelleen Suomen tärkein viljakasvi, vaikka sen kysyntä laski vuonna 2009 huomattavasti etenkin kotimaan teollisuudessa. Paperiteollisuuden tuotannon ja viinan myynnin laskun takia etanoli- ja tärkkelysteollisuuden tarvitseman ohran määrä on pudonnut 190.000 tonnista 120.000 tonniin. Laman koetteleman paperiteollisuuden arvioidaan elpyvän mahdollisesti muutaman vuoden sisällä. Myös mallasteollisuuden ohran käyttö tulee huomattavasti vähenemään lähivuosina huonojen vientinäkymien takia.

Ylitarjonnan vuoksi hintakilpailu on myös vientimarkkinoilla ollut ankara, mikä vähentää suomalaiseen ohraan kohdistuvaa kysyntää. Interventio lieventää vielä tänä vuonna koko EU:ta koskevaa ylitarjontatilannetta ja jarruttaa ohran hinnan laskua.



Ohran kysyntä Suomessa vuosina 1995-2018.



Ohran tarjonta Suomessa vuosina 1995-2018.

Suomessa todennäköisesti suurin osa lähes 500.000 tonnin ohra-lyijästä myydään interventioon. Tämä puskurimekanismi poistuu kuitenkin käytöstä ensi vuonna, mikä jo ensi satokaudella laskee ohran kysyntää huomattavasti. Nykymarkkinatietojen valossa ohran kysyntäennusteet on laskettava takaisin 1,6-1,7 miljoonaan tonnin tasolle, jota tasoa ennakoitiin vuonna 2006 valmistuneessa kansallisessa viljastrategiassa.

Tarjonta

Suomessa ohra on perinteisesti ollut suurin viljalaji. Ohra-ala on lisääntynyt vuosien 2007 ja 2009 välillä 50.000 hehtaarilla nykyiseen 600.000 hehtaariin. Muutos on satokauden 2007-08 korkeiden hintojen aikaansaama, jolloin etenkin mallasohran hintakehitys ohjasi pinta-alan lisäämistä. Mallasohran hintataso pysyi silloin 230 €/t yläpuolella ja rehuohran hintakin oli yli 180 €/t.

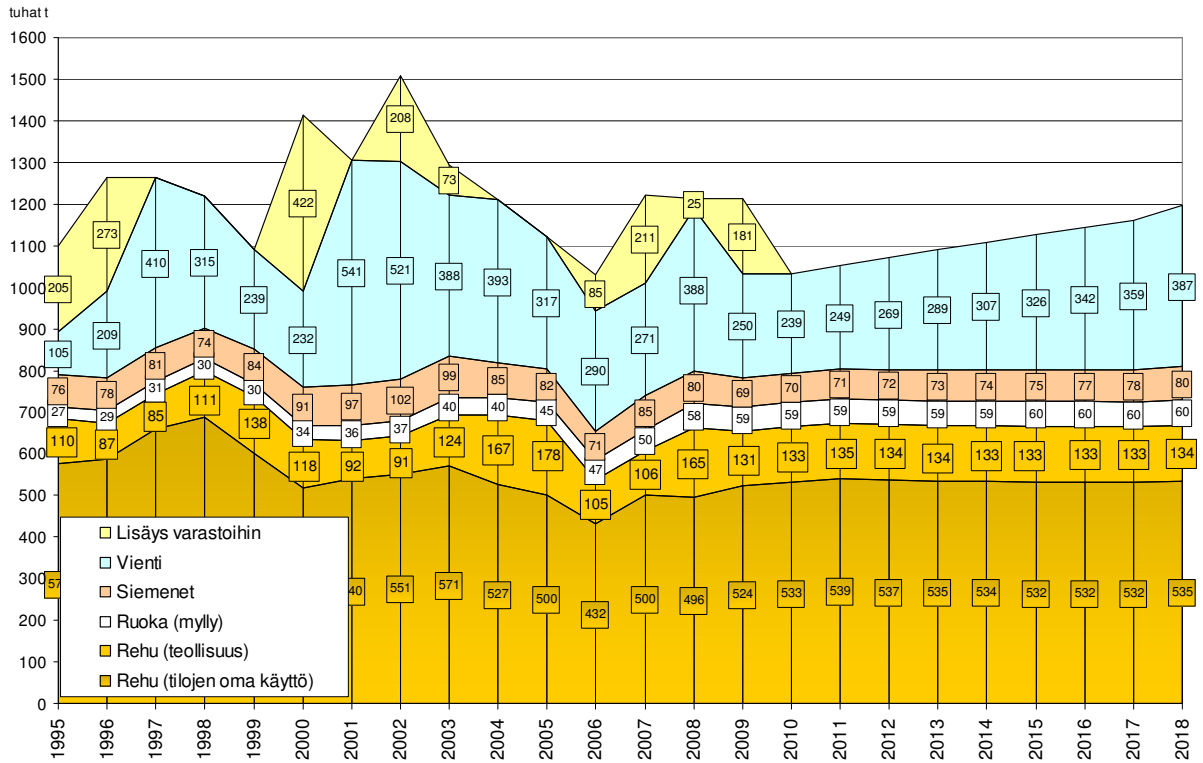
Ohra-alan kasvu yhdistettynä hyvään satoon johti yli 500.000 tonnin ylitarjontaan. Markkinatilanne on sama Euroopassa ja ympäri maailmaa, minkä seurauksena mallasohran hinta sukelsi alle 130 €/t ja rehuohran hinta alle 80 €/t. Monet viljelijät päättivätkin varastoida ohraa ja myydä vasta marraskuussa aukeavaan interventioon. Turvaverkko pelastaa vielä tänä vuonna, mutta ohran hinta määräytyy ensi sadolle jo täysin markkina-voimien sanelemana. Markkinatasapainon saavuttamiseksi ohran pinta-ala on ehdottomasti vähennettävä alle 500.000 hehtaariin jo ensi vuonna. Vapautuvan pellon käyttöön on useita vaihtoehtoja.

2.7. Kaura

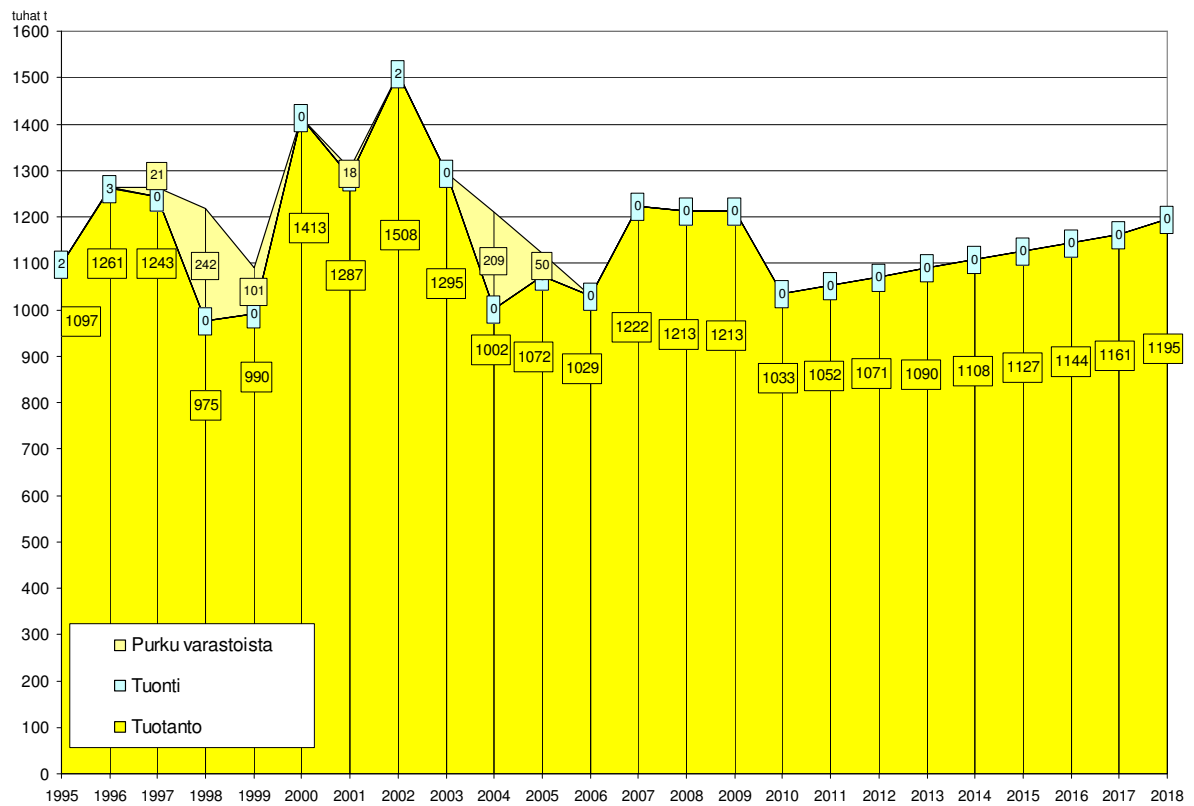
Kysyntä

Vehnä ja kaura ovat edelleen rehun valmistuksessa toisiaan korvaavia raaka-aineita, noin 30 € hintaero tekee kauran kuorimisen jo kannattavaksi. Vuosina 2007-08 kauran ja vehnän hintaero oli 40 € tonnilta, mikä nosti kauran rehukäyttöä. Suomessa rehuteollisuus investoi kauraan lisäämällä kauran kuorimiskapasiteettia huomattavasti. Rehutehtaiden ostot nousivat 165.000 tonniin vuonna 2008. Tänä vuonna kauran ja rehuvehnän välinen hintaero on kaventunut ja ne ovat nyt lähes samalla tasolla. Ensi vuodelle kauran rehuteollisuuden käytön ennustetaan laskevan, mutta kauran rehukäyttö tiloilla saattaa hieman jopa lisääntyä.

Kauran myllykäyttö lisääntyi voimakkaasti viime vuonna. Viljastrategian ennusteiden mukaan se olisi noussut 50.000 tonniin vasta vuoteen 2015 mennessä. Todellisuudessa taso saavutettiin jo vuonna 2007 ja elintarvikekäyttö nousi 58.000 tonniin viime vuonna.



Kauran kysyntä Suomessa vuosina 1995-2018.



Kauran tarjonta Suomessa vuosina 1995-2018.

Tosin suuri osa myllykäytön kasvusta on tullut kaurahiutaleiden viennistä Venäjälle. Vaikka Venäjällä onkin rakenteilla omaa kauranjalostuskapasiteettia, ovat Suomessa jalostettujen kauratuotteiden markkinanäkymät suotuisat sekä kotimaassa että ulkomailla. Myllykäytön odotetaan pysyvän 60.000 tonnin tienoilla vuoteen 2018 mennessä.

Kaura on Suomen viljelyolosuhteisiin erityisen sopiva viljakasvi, ja se on ollut Suomen viljan viennin merkittävin artikkeli. Euroopassa kauran kysyntä lisääntyy. Saksassa on tehty esimerkiksi myllylaajennuksia. Edelleen on olennainen kysymys, pystyvätkö suuret kauran käyttäjämaat, kuten Englanti ja Saksa, kasvattamaan tuotantoaan. Kauran tuotannon lisäystä Keski-Euroopassa on vaikea kuvitella, koska kilpailu peltoalasta on kovaa. Tämä antaa siis mahdollisuuksia Suomen ja yleensä Pohjoismaiden kauralle. Sama pätee USA:ssa, jossa kaura on menettänyt alaa muille viljalajille. Varsinkin vehnä, maissi ja soija ovat saaneet lisää peltoalaa kauran kustannuksella.

Vuoden 2009 ensimmäisen puoliskon tilastot enteilevät Suomen kauran viennin laskevan edellisvuoden tasosta merkittävästi. Kun vuonna 2008 vietiin vielä 388.000 tonnia, jäänee tämän vuoden vienti vain noin 250.000 tonnin tasolle. Kansainvälisillä markkinoilla panostus kauran markkinointiin on erittäin tärkeää (Kaurayhdistyksen toiminta, pohjoismainen yhteistyö, kokojyvätuotteiden menekien edistäminen). Kauralle pitäisi saada uusia vientimarkkinoita ja käyttömuotoja niin elintarvikkeena kuin rehuna. Innovatiivisilla terveellisillä elintarvikkeilla voi olla hyviä mahdollisuuksia. Rehukäytössä kauraa voitaisiin markkinoida ulkomaille rehuseoksiin.

Tarjonta

Kaura on strategisesti merkittävämpi viljakasvi Suomessa kuin muualla, koska täällä ilmasto ja maaperä suosivat kauran viljelyä. Kaura on helppo viljeltävä, ja menestyy monenlaisilla, myös happamilla mailla. Pienellä kustannuksella saadaan kohtuullinen sato. Jos kysyntä pysyy nykyisellä tasolla, se on tulevaisuuden viljakasvi. Kauralla on useita hyviä ominaisuuksia, kuten suhteellisen korkea valkuais- ja öljypitoisuus, tasainen laatu ja se on monin tavoin terveysvaikutteinen.

Hintavaihtelut eivät näytä paljontaan vaikuttavan kauran viljelyhalukkuuteen. Vaikka hinta kävi 70 €/t pohjalukemissa vuonna 2004, sitä silti viljeltiin Suomessa ja jopa vietiin. Muita viljalajeja alhaisemmat panosvaatimukset lisäävät kauran viljelyn suosiota. Esimerkiksi Pohjois- ja Itä-Suomen lopettavat maitotilat saattavat siirtyä viljan- ja nimenomaan kaurantuotantoon. Kauran ylijäämä ei ole vuonna 2009 aiempiin verrattuna poikkeuksellisen suuri, noin 180.000 tonnia. Ylijäämä voitaneen purkaa vientimarkkinoille keväällä hintatason hieman parannuttua.

3. Öljykasvien ennusteet

3.1. Öljykasvien kysyntä

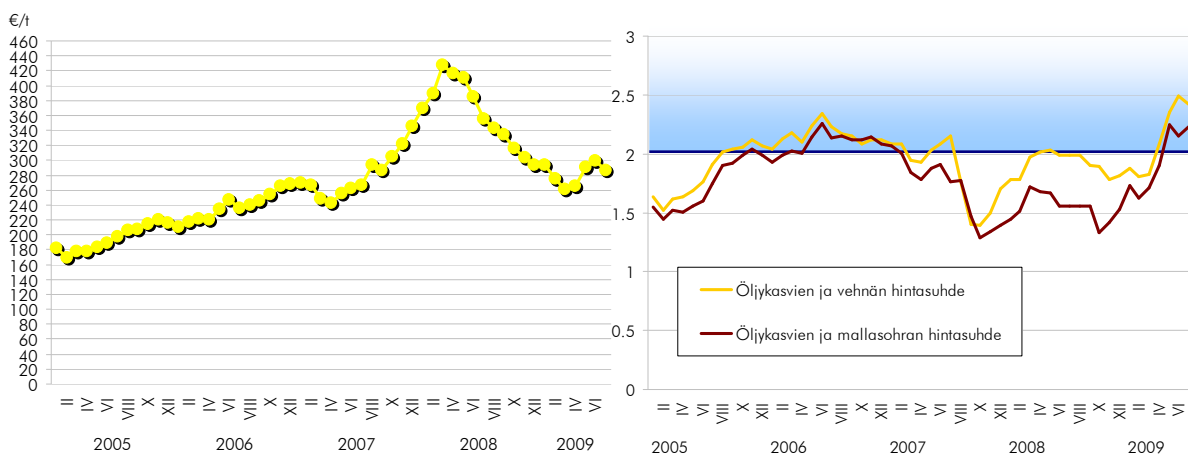
Öljykasvien kysyntä Suomessa on vakaata. Mikäli öljykasveja viljeltäisiin Suomessa esimerkiksi 150.000 hehtaarilla, koko tuotanto menisi silti kotimaisen teollisuuden käyttöön. Suomen jalostuskapasiteetti riittää 300.000 tonnin rypsi- ja rapsimäärän puristamiseen. Öljyä käytetään elintarvikkeena ja rehuna kotimaassa, ja sitä viedään ulkomaille.

Valkuaisrehulle on suuri kysyntä kotimarkkinoilla. Valkuaisvajeen takia rehuteollisuus on joutunut tuomaan Suomessa valmistetun puristeen ja rouheen lisäksi runsaasti rapsirouhetta ja soija-rouhetta ulkomailta.

3.2. Öljykasvien hinnat

Öljykasvien hinta laski vuoden 2008 alun yli 420 euron huipusta jyrkästi. Öljykasvien hinnat kuitenkin – toisin kuin viljanhinnat – elpyivät 2009 alkuvuoden 260 eurosta 280-300 euroon heinäkuun mennessä. Tuotannon kannattavuus on parantunut viljoihin nähden. Viljalajien ja öljykasvien välinen viljelyalajakautuma määräytyy mm. hintasuhteiden kautta. Vehnä, mallasohra ja öljykasvit kilpailevat peltoalasta. Vilja- ja öljykasvien hintasuhte on vaihdellut välillä 1,5-2,5 vuosina 2005-2008. Mikäli hintasuhte on kaksi tai sen yläpuolella, kannustaa se öljykasvien tuottamiseen.

Öljykasvien ostajat kiinnittävät hintansa MATIF:in pörssiin, joten Suomen hinnat seuraavat MATIF:in hintoja. Suomessa hinta on MATIF:ia alhaisempi, koska MATIF:in ja Suomen välinen hintaero on rahtikustannuksia pienempi.



Öljykasvien kuukausihinnat sekä hintasuhteet vehnään ja mallasohraan nähden.

Lähde: Tike.

3.3. Öljykasvien tarjonta

Öljykasvisektorilla ei olla päästy viljastrategiassa asetettuihin tavoitteisiin. Öljykasvien viljelyala pääsi viime vuoden 65.000 hehtaarin kuopastaan ja ylitti 80.000 hehtaaria vuonna 2009. Tuotannon ennustetaan nousevan vuoden 2008 90.000 tonnista tänä vuonna 127.000 tonniin. Se jäi viljastrategiassa esitetystä tavoitteesta 43 %:lla vuonna 2008, mutta enää vain 23 %:lla vuonna 2009. Öljykasvien viljelyhalukkuutta on alentanut alhainen satotaso ja siitä johtuva heikompi kannattavuus, mutta tänä vuonna viljelyhalukkuus on ollut kasvussa. Esimerkiksi se, että rypsin poistuvalla torjunta-aineelle saatiin siirtymävuosi, on osaltaan nostanut viljelijöiden motivaatiota.

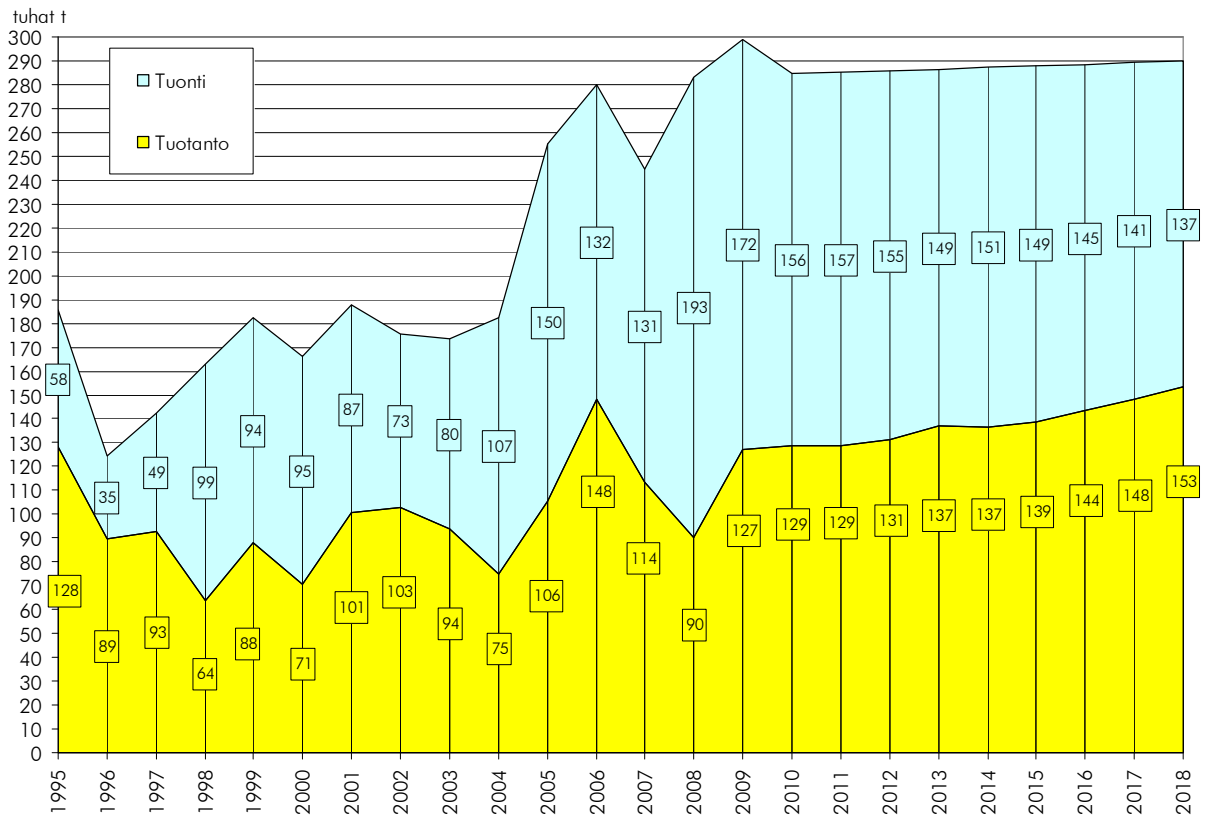
Öljykasvien viljelyn suosio riippuu lähinnä kannattavuudesta, sekä viljan ja öljykasvien hintasuhteesta. Rypsi ja rapsi kilpailevat pinta-alasta vehnän ja mallasohran kanssa. Hintasuhteet ovat keväällä 2009 muuttuneet öljykasvien eduksi, joten pinta-alan voidaan odottaa pysyvän vähintään tämänvuotisella tasollaan ensi satokaudella.

Märkä sää etenkin puinnin aikaan leikkaa satoa niin ikään. Rypsi pitäisi puida kuivassa ilmassa viljojen jälkeen ja sen kylvö on myös ajoitettava viljojen jälkeen. Kosteaa puintikauden seurauksena esiintyy yleensä pahkahomeongelmia kuten vuosina 2007 ja 2008. Tänä vuonna sateet eivät ole kuitenkaan rasittaneet puintia yhtä paljon kuin edellisenä kahtena vuonna.

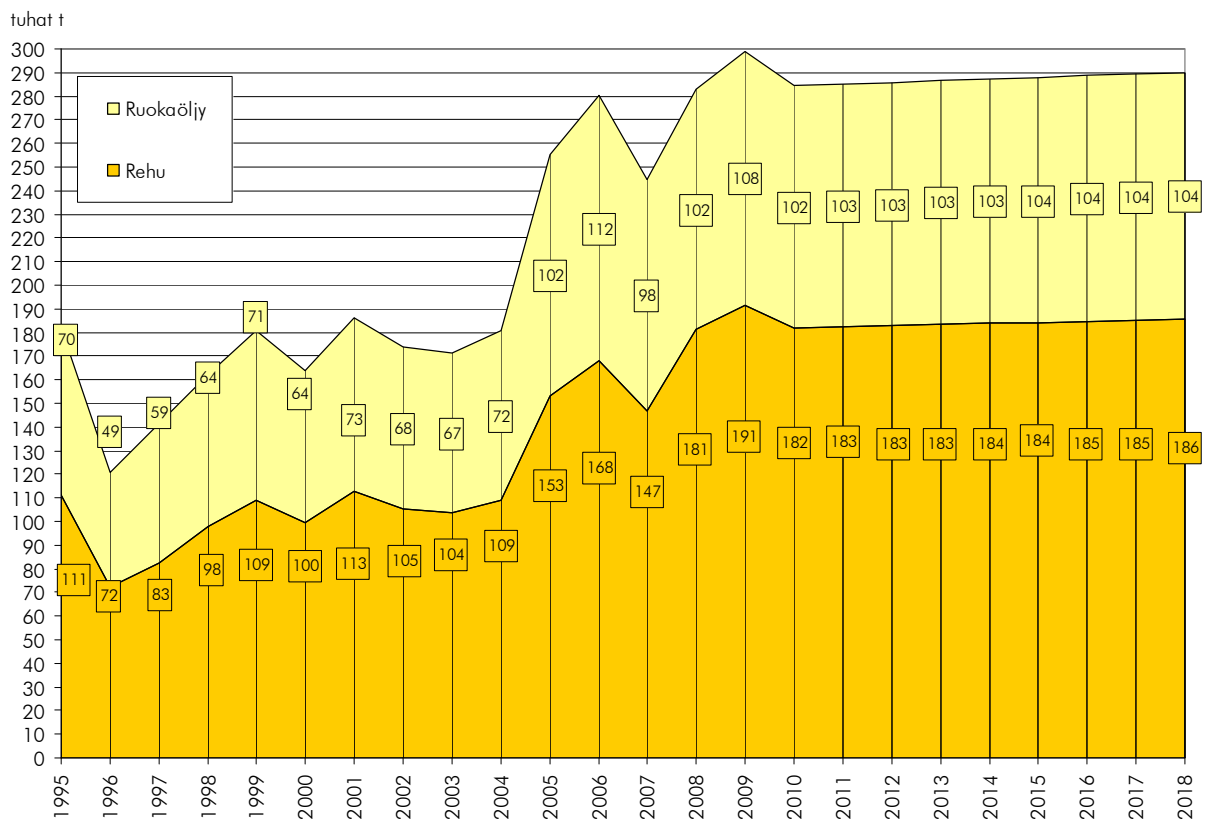
Rehustuksen valkuaisosa on ratkaistava pääosin rypsin ja rapsin viljelyn kautta. Hernettä ja härkäpapua viljellään vähän tilojen omaan rehukäyttöön. Rehuteollisuus on niistä kiinnostunut, mutta huono saatavuus on estänyt niiden käytön rehuseoksissa. Valkuaisomavaraisuuden parantamiseksi ja kohonneiden soijan hintojen takia olisi syytä harkita nykyistä suurempia panostuksia myös herneen ja pavun lajikejalostukseen sekä viljelyn laajentamiseen.

Härkäpapu voi tarjota osittaisen vaihtoehdon valkuaisrehutarpeen pulmaan. Suomen Rehun härkäpapu-projektin puitteissa viime vuodessa tuotettua siementä riittää noin 1.500-2.000 hehtaarille, josta saadaan mahdollisesti jo 5-6.000 tonnia satoa.

Härkäpavun hinta on pysynyt melko vakaana 230 €/t tasolla myös viljan hinnan jyrkän laskun aikana. Härkäpapu tarjoaa siis varteenotettavan vaihtoehdon varsinkin rehuohraan, rehuvehnään tai kauraan nähden, sillä sen hinta on melkein kolminkertainen. Härkäpapua voidaan tuottaa koko vehnän tuotantoalueella Suomessa.



Rypsin ja rapsin kysyntä Suomessa vuosina 1995-2018.



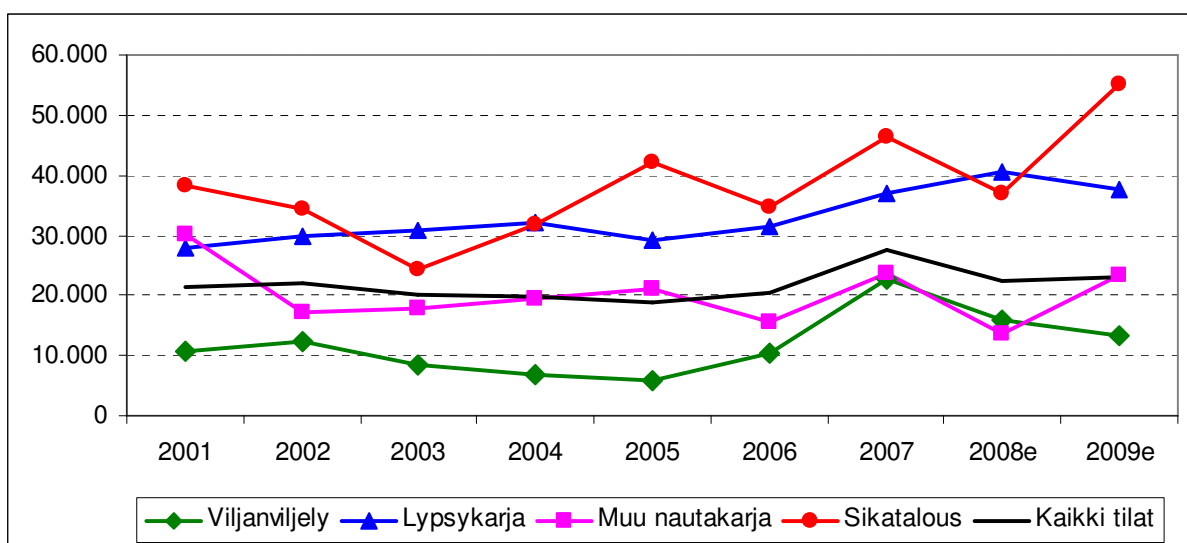
Rypsin ja rapsin tarjonta Suomessa vuosina 1995-2018.

4. Viljatilojen talouskehitys

Raportin vilja- ja öljykasvivilojen taloustarkastelu perustuu MTT Taloustutkimuksen kannattavuuskirjanpitoaseurantaan kuuluvien kirjanpitotilojen tuloksiin. Tarkastelun viljatilat ylittävät EU:n FADN järjestelmässä käytetyn taloudelliseen koon alarajan, noin 25 hehtaaria. Näitä oli kannattavuuskirjanpidossa tilivuonna 2007 noin 150 kappaletta. Tilat ovat 70 hehtaarin viljelyalallaan keskimääräistä suurempia. Tarkastelussa yksittäisten tilojen tuloksia kuitenkin painotetaan Suomen 12.300 viljatilan luokittelutiedoilla siten, että esitettävät maakeskiarvot kuvaavat tämän 12.300 viljatilajoukon keskiarvotuloksia. Painotetun aineiston keskimääräinen viljelyala on noin 60 hehtaaria. Tässä esitettävät ennakkotulokset/ennusteet on laskettu MTT:n kannattavuuskirjanpidon ennustejärjestelmällä (ennuste-päivitys 7.9.2009).

4.1. Viljatilojen tuloskehitys

Viljatilojen yrittäjätulo on pysytellyt 2000-luvulla 10.000:n euron tasolla. Tilivuonna 2007 yrittäjätulo nousi erityisesti viljan hinnan ja siten viljamyyntitulojen nousun myötä lähes 23.000 euroon. Ennakkotuloksen mukaan vuoden 2008 yrittäjätulo (41 % lopullisia tilinpäätöksiä) kuitenkin laskee 16.000 euroon ja tilivuoden 2009 ennusteen mukaan 13.300 euroon. Yrittäjätulon aleneminen johtuu lähinnä lannoite-, energia- yms. -kustannusten noususta sekä viljan hinnan alenemisestä. Yrittäjätulo olisi kuitenkin tilvuotta 2007 edeltävää jaksoa korkeammalla.



Yrittäjätulon kehitys ja ennusteet vuosille 2008 ja 2009 tuotantosuunnittain.

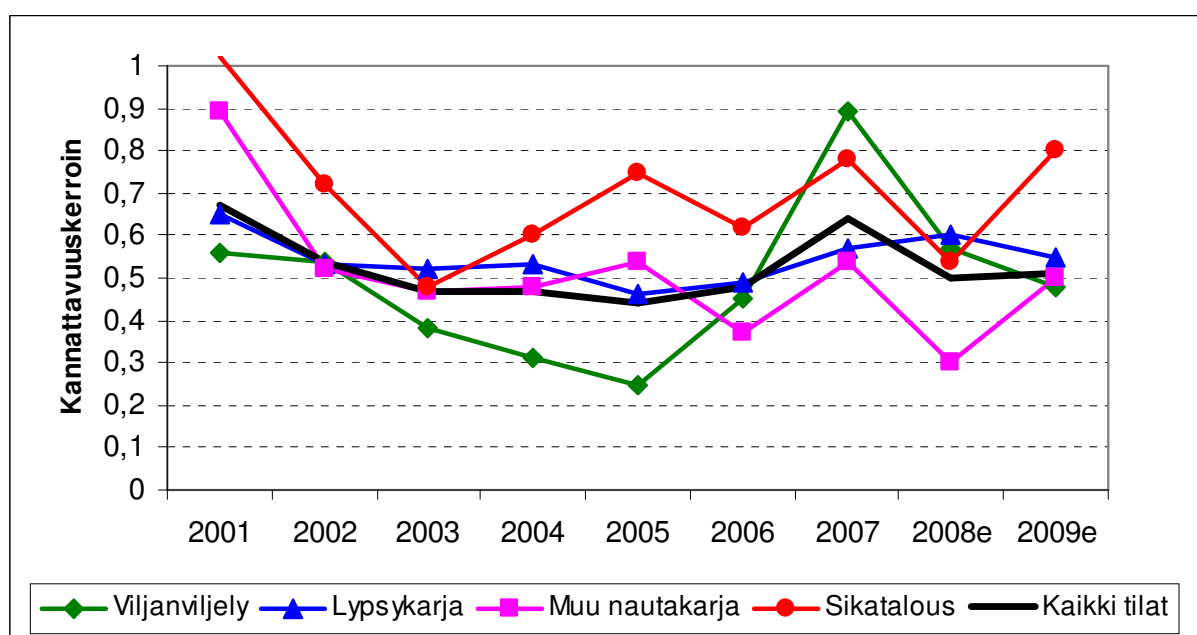
Lähde: MTT Taloustutkimus, kannattavuuskirjanpitoaineisto: Taloustohtori verkkopalvelut (www.mtt.fi/taloustohtori)

Yrittäjätulon tulisi kattaa omasta työstä ja pääomasta aiheutuneet palkka- ja korkovaatimuskustannukset. Viljailoilla yrittäjäperheen työmäärä on laskenut 2000-luvulla noin 1.100 tuntiin vuodessa. Palkkavaatimus-kustannuserä on kuitenkin pysynyt kutakuinkin ennallaan, noin 14.000 euron tasolla, koska työtuntien hinnoittelu on sidottu maataloustyöntekijän tuntipalkkaan, joka on samaan aikaan noussut.

Tuotannon pääomavaltautuminen on jatkunut ja oman pääoman määrä on kasvanut 2000-luvulla 177.000 eurosta lähes 250.000 euroon, minkä myötä myös korkovaatimuskustannus on noussut noin 12.400 euroon.

4.2. Viljailojen kannattavuuskehitys

Kannattavuuskerroin saadaan, kun yrittäjätulo jaetaan palkkavaatimuksen ja korkovaatimuksen summalla. Kun kannattavuuskerroin on yksi, yrittäjätulo riittää kattamaan palkka- ja korkovaatimuskustannukset. Viljailojen kannattavuuskerroin oli vuonna 2005 alimmillaan 0,25. Tämän jälkeen kannattavuuskerroin nousi vuonna 2006 0,45:een ja edelleen 2007 0,89:ään, jolloin viljailojen kannattavuus oli tuotantosuunnista paras. Viljailoilla yrittäjät saivat 10,5 euron tuntipalkan eli 89 %:a tavoitteeksi asetetusta 12,6 euron tuntipalkkatavoitteesta. Vuoden 2008 ennakkotulosten mukaan kannattavuuskerroin laskee 0,57:een ja edelleen 2009 ennusteessa 0,48:aan eli kutakuinkin samalle tasolle kuin maatalouden keskimääräinen kannattavuus.



Kannattavuuskertoimen kehitys ja ennusteet vuosille 2008 ja 2009

Lähde: MTT Taloustutkimus, Taloustohtori verkkopalvelut (www.mtt.fi/taloustohtori)

Tilivuonna 2006 viljantuotannon kannattavuus oli A- ja B-tukialueilla heikompi kuin C1-tukialueella. Tilivuonna 2007 viljantuotannon kannattavuus nousi A-tukialueella 1.01:een ja B-tukialueella 0,9:ään eli selvästi korkeammaksi kuin muilla tukialueilla. Ennakkotulosten mukaan tilivuosina 2008 ja 2009 A- ja B-tukialueiden kannattavuusparemmuus C-tukialueisiin verrattuna kuitenkin supistuu.

Yritysten kannattavuusmittari, kokonaispääoman tuotto prosentti oli 2000-luvun puolessa välissä negatiivinen, -2 %:n tasolla, mutta nousi sitten vuonna 2006 nolnaan ja 2007 edelleen 3,8 %:in. Tilikauden 2008 ennakkotulosten mukaan kokonaispääoman tuotto prosentti olisi 1,2 %:a sekä laskisi ennusteen mukaan tilivuonna 2009 nollan prosentin tuntumaan. Kokonaispääoman tuotto prosentti lasketaan jakamalla omalle pääomalle katteeksi jäävän nettotuloksen ja korkokulujen summa tilikauden keskimääräisellä kokonaispääomalla. Yrittäjäperheen palkkavaatimus on tässä vähennetty täysimääräisesti kustannuksena.

Viljatiloilla työtuntiansio oli 2000-luvun puolivälissä negatiivinen, -2 euroa työtuntia kohti. Vuonna 2006 työtuntiansio oli 0,3 euroa ja nousi vuonna 2007 10 euroon työtuntia kohti. Työtuntiansio laskee kuitenkin tilivuonna 2008 ennakkotulosteiden mukaan 3.0 euroon tilivuonna 2008 sekä edelleen tilivuoden 2009 ennusteissa 0.8:aan euroon. Työtuntiansiota voidaan käyttää vertailtaessa maatalousyrittäjiä ja palkansaaajia keskenään. Sitä laskettaessa vähennetään yrittäjätulosta ensin täysi 5 %:n korkovaatimus omalle pääomalle ja jäljelle jäänyt euromääräinen työansio jaetaan tehtyjen työtuntien määrällä.

Tilivuoden 2007 tulosten mukaan viljatiloilla kannattavuus oli sitä parempi mitä suurempi tila. Kannattavuuskerroin oli pienimmillä, alle 30 hehtaarin tiloilla nollan tuntumassa, jolloin yrittäjätuloa ei jäänyt lainkaan korvaukseksi omalle työlle ja pääomalle. Noin 45 hehtaarin tilakoossa saavutettiin 0,78 kannattavuus ja 70 hehtaarin tilakokoluokassa 0,84 sekä edelleen 100 hehtaarin tilakokoluokassa 1,4 ja 170 hehtaarin tilakokoluokassa 1,47. Näissä suurimmissa tilakokoluokissa kokonaispääoman tuotto prosentti oli yli 8. Vähentämällä vain 5 %:n tuottovaatimus omalle pääomalle työtuntiansiota saatiin yli 20 euroa tunnilta. Myös vuoden 2008 ennakkotuloksissa suurempi tilakoko merkitsi aina keskimäärin parempaa kannattavuutta. Kannattavuustasot eri tilakokoluokissa ovat kuitenkin alhaisempia kuin 2007 ja vain 170 hehtaarin tilakokoluokassa kannattavuuskerroin ylitti ykkösen (1,17).

4.3. Viljatilojen vakavaraisuuskehitys

Tappiollisesta tuotantotoiminnasta huolimatta viljatilojen vakavaraisuus on säilynyt muiden tuotantosuuntien tapaan erittäin korkealla tasolla. Omavaraisuusaste on kääntynyt nousuun ja se oli tilivuonna 2007 sekä viljantuotannossa keskimäärin että myös kaikissa tilakokoluokissa noin 81 eli maatalousvarallisuudesta on 81 %:a omaa pääomaa ja 19 %:a velkaa. Keskimäärin Suomen maataloudessa omavaraisuusaste on 74 %:a. Usein omavaraisuusaste kyetään säilyttämään korkealla siten, että tuotantoon sijoitetaan erityisesti investointitilanteissa oman pääoman ehtoista rahoitusta eli investointiavustuksia, palkkatuloja sekä esim. muun yritystoiminnan tuloja. Usein myöskään palkka- ja korkovaatimuskustannuksia ei nosteta kulutusmenoihin, vaan ne jätetään yritykseen sen rahoitusrakennetta vahvistamaan.

Viljatilojen tunnuslukuja 2001-2009e

| | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008e | 2009e |
|--------------------------|------|------|------|-------|-------|------|------|-------|-------|
| Käyttökateprosentti | 25,8 | 22,0 | 17,4 | 15,7 | 12,1 | 22,1 | 33,3 | 24,6 | 22,4 |
| Nettotulosprosentti | 0,7 | -3,0 | -9,9 | -12,4 | -16,8 | -4,3 | 10,5 | 0,8 | -2,7 |
| Kokonaispääoman tuotto-% | 1,0 | 0,1 | -1,7 | -2,2 | -2,9 | -0,2 | 3,8 | 1,2 | 0,1 |
| Omavaraisuusaste | 82,4 | 82,3 | 80,8 | 80,7 | 76,6 | 80,2 | 81,2 | 81,6 | 81,6 |

Lähde: MTT Taloustutkimus, kannattavuuskirjanpitoaineisto.

4.4. Viljatilojen tuotto- ja kustannusrakenteen kehitys

Viljatilojen tukitulot ovat nousseet 2000-luvulla tilakoon kasvunkin vuoksi noin 30.000 euron tasolta 35.000 euron tasolle. Satunnaisten muiden tulojen lisäksi pääosa viljatilojen myyntituotoista tulee viljoista ja öljykasveista. 2000-luvun puolessa välissä myyntituotot laskivat erityisesti viljanhinnan alenemisen vuoksi noin 12.000 euroon tilaa kohti. Näin myyntituottojen osuus myynti- ja tukituottojen summasta, kokonaistuotosta, laski jo 38 %:in. Viljan hinnan noustessa myyntitulojen osuus kokonaistuotosta nousi vuonna 2007 jo 57 %:in.

Viljatilojen tuotantokustannukseen sisältyvät eri kustannuserät voidaan ryhmitellä esim. viiteen erään, jotka muodostavat kukin lähes 20 %:a kokonaiskustannuksista. Ne ovat tarvekustannukset, konekustannukset, rakennus- ja muut kustannukset, työkustannukset sekä viidentenä pääoman korkokustannukset. Muu kustannus -erään sisältyvät mm. vakuutukset, vuokrat ja salaojitusten poistot.

Viljatilojen tuottoerittely tilivuosina 2003-2009e

| | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008e | 2009e |
|---------------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|
| Tiloja edustettuna | 12.500 | 13.100 | 12.900 | 12.800 | 12.000 | 12.300 | 12.300 |
| Kirjanpitoiloja | 150<n<160 | 150<n<160 | 170<n<180 | 160<n<170 | 140<n<150 | 150<n<160 | 150<n<160 |
| Viljelyala | 54 | 53 | 53 | 56 | 58 | 60 | 60 |
| KOKONAISTUOTTO | 52.600 | 51.400 | 50.900 | 57.800 | 82.700 | 84.200 | 78.200 |
| Viljatuotto | 12.500 | 11.800 | 11.200 | 14.300 | 30.300 | 29.700 | 21.700 |
| Ruis | 350 | 450 | 130 | 510 | 1.110 | 750 | 550 |
| Syysvehnä | 610 | 640 | -20 | 370 | 1.780 | 1.290 | 880 |
| Kevätvehnä | 3.850 | 3.710 | 3.470 | 4.180 | 8.850 | 8.440 | 6.690 |
| Ohra | 5.050 | 5.440 | 5.710 | 6.540 | 14.500 | 14.700 | 10.300 |
| Kaura | 2.510 | 1.390 | 1.710 | 2.440 | 3.820 | 4.390 | 3.180 |
| Muu vilja | 130 | 170 | 180 | 250 | 220 | 150 | 110 |
| Muut kasvit | 1.840 | 2.000 | 2.590 | 3.440 | 3.410 | 4.030 | 3.610 |
| josta öljykasvit | 1.110 | 900 | 1.340 | 2.110 | 2.230 | 2.760 | 2.450 |
| Kotieläintuotot | 1.960 | 2.220 | 1.800 | 1.230 | 7.540 | 8.140 | 8.140 |
| Puutarhatuotot | 180 | 180 | 190 | 120 | 200 | 110 | 110 |
| Muu tuotto | 2.970 | 3.690 | 3.400 | 5.250 | 5.530 | 5.480 | 5.100 |
| Tuet | 31.000 | 31.500 | 31.800 | 33.500 | 35.700 | 36.600 | 39.300 |

Lähde: MTT Taloustutkimus, kannattavuuskirjanpitoaineisto.

Tarvikekustannuksiin sisältyvät lannoitekustannukset nousevat tilivuosina 2008 ja 2009 yli 8 %:in kokonaiskustannuksista edeltävien vuosien noin 5 %:n tasolta. Tilivuoden 2007 hyvä tulos laukaisi patoutuneita investointitarpeita, joiden myötä konepoistokustannukset nousivat neljänneksellä. Koneiden poisto-, pääoma sekä korjaus- ja ylläpitokustannukset muodostavat noin 25 %:a kokonaiskustannuksista.

Palkkavaatimus -kustannus ja pääoman korkovaatimuskustannus yhdessä muodostavat 30 %:a ja poistokustannukset 20 %:a tuotantokustannuksista. Maksuvalmiuslaskelmassa näitä laskennallisia kustannuseriä ei huomioida. Viljanhintojen nousun myötä tilivuonna 2007 viljatilojen tuotannosta jäikin jo 24.000 euroa "rahoitusjäämää" käytettäväksi kulutusmenoihin, investointeihin ja lainojen lyhennyksiin. Kohonneiden investointien ja lainanlyhennysten myötä yksityiskulutukseen jäi kuitenkin vain noin 4.600 euroa eli lähes puolet vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Viljatilojen kustannuserittely tilivuosina 2001 – 2009e

| | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008e | 2009e |
|--------------------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|---------------|
| TUOTANTOKUSTANNUS | 58.500 | 65.600 | 66.600 | 66.800 | 68.500 | 70.500 | 85.800 | 96.000 | 92.800 |
| Tarvikekustannus | 11.600 | 12.000 | 12.000 | 12.500 | 13.100 | 13.800 | 17.300 | 22.600 | 20.500 |
| Lannoitteet, kalkitus | 4.410 | 4.410 | 4.100 | 4.280 | 4.430 | 4.660 | 5.140 | 8.150 | 7.740 |
| Muut kasvinviljelykustannukset | 2.950 | 3.170 | 2.860 | 3.470 | 3.430 | 3.740 | 4.870 | 4.800 | 5.250 |
| Polttoaineet | 3.100 | 2.360 | 2.580 | 2.940 | 3.450 | 3.850 | 4.480 | 6.370 | 4.480 |
| Sähkö | 770 | 1.100 | 1.120 | 970 | 960 | 980 | 1.060 | 1.230 | 1.290 |
| Ostorehukustannukset | 360 | 930 | 1.380 | 800 | 810 | 550 | 1.750 | 2.070 | 1.780 |
| Kotieläinkustannus | 390 | 1.380 | 1.610 | 1.080 | 880 | 450 | 3.710 | 3.920 | 3.900 |
| Konekustannus | 12.000 | 13.400 | 14.000 | 14.100 | 14.200 | 14.800 | 17.900 | 19.000 | 18.600 |
| Konepoistot | 7.890 | 8.710 | 9.500 | 9.430 | 9.390 | 9.730 | 12.100 | 12.700 | 12.700 |
| Muut konekustannukset | 4.070 | 4.710 | 4.460 | 4.630 | 4.760 | 5.060 | 5.820 | 6.290 | 5.850 |
| Rakennuskustannus | 3.170 | 3.130 | 3.240 | 3.340 | 3.150 | 3.290 | 4.150 | 4.210 | 4.210 |
| Rakennuspoistot | 2.100 | 2.380 | 2.430 | 2.580 | 2.480 | 2.640 | 3.140 | 3.240 | 3.240 |
| Muut rakennuskustannukset | 1.070 | 760 | 810 | 760 | 670 | 650 | 1.000 | 980 | 980 |
| Muu kustannus | 10.000 | 10.500 | 10.900 | 11.200 | 11.400 | 12.400 | 13.800 | 15.000 | 14.500 |
| Vakuutukset | 3.270 | 3.700 | 3.660 | 3.760 | 3.950 | 4.240 | 4.620 | 4.940 | 4.940 |
| Kiinteät vuokrat | 2.320 | 2.610 | 2.750 | 2.680 | 2.780 | 3.110 | 3.380 | 3.520 | 3.510 |
| Muut poistot | 920 | 910 | 900 | 920 | 1.000 | 1.090 | 1.290 | 1.280 | 1.280 |
| Muut kustannukset | 3.540 | 3.270 | 3.580 | 3.810 | 3.660 | 3.970 | 4.550 | 5.310 | 4.780 |
| Työkustannukset | 10.900 | 14.500 | 14.500 | 14.200 | 15.000 | 13.700 | 14.800 | 15.900 | 16.100 |
| Maksetut palkat | 610 | 540 | 820 | 830 | 610 | 820 | 750 | 710 | 720 |
| Palkkavaatimus | 10.300 | 13.900 | 13.700 | 13.300 | 14.400 | 12.900 | 14.000 | 15.200 | 15.400 |
| Korkokustannukset | 10.400 | 10.700 | 10.400 | 10.600 | 10.900 | 12.000 | 14.100 | 15.300 | 14.900 |
| Korkokulut | 1.780 | 1.850 | 1.650 | 1.580 | 1.930 | 1.890 | 2.490 | 2.930 | 2.520 |
| Oman pääoman korkovaatimus | 8.620 | 8.900 | 8.770 | 8.990 | 8.930 | 10.100 | 11.600 | 12.400 | 12.400 |

Lähde: MTT Taloustutkimus, kannattavuuskirjanpitoaineisto.

5. Johtopäätökset

Suomen viljaketjun toiminta saattaa näyttää ulkopuolisin silmin välillä harkitsemattomalta ja epäloogiselta. Ketjun osapuolet eivät ole tottuneet toimimaan markkinasignaalien muutosten mukaisesti eivätkä ne ole tottuneet reagoimaan hintaheilahduksiin asiaan kuuluvalla tavalla. Riskien hallintamekanismit tarjoavat viljan myyjille, ostajille ja välittäjille selkeän mahdollisuuden suojautua nopeasti ja jyrkästi muuttuvien hintojen seurauksilta. Vain harvat ovat ottaneet nämä välineet käyttöön.

Viljan laatuluokituksen tarve ja merkitys korostuu nykyään koko Suomen viljaketjussa. Selkeä laatuluokitus toisi läpinäkyvyyttä ja hyödyntäisi niin viljelijöitä kuin kaupparyityksiä ja loppukädessä viljaa jalostavaa teollisuutta. Laatuluokituksen avulla tulisi mahdollisuus määrittää viljan laatu ja eri laatuluokkiin perustuva hinnoittelu, joka motivoisi viljelijöitä laatuviljan tuottamiseen. Laatuluokitusta voitaisiin käyttää viljelysopimuksissa ja sitä hyödynnettäisiin myös viennissä.

Kahden viime vuoden kokemus on osoittanut, että Suomessa on tuotettu liikaa rehuviljaa sekä muuta matalalaatuista viljaa, jonka käyttötarkoitus ei ole ollut selvillä kylvöpäätöksiä tehtäessä. Pelkästään ohraylijäämä on arviolta 500.000 tonnia. Tämän ”osoitteettoman” viljan tarjontaa on lähivuosina selkeästi vähennettävä. Näin vapautuvan 100-200.000 hehtaarin peltomaalle on useita parempia ja kannattavampia käyttömuotoja:

(1) *Kesannon lisääminen* seuraavina vuosina voi olla monin tavoin järkevä ratkaisu. Matalien hintojen aikaan kesanto voi olla kannattavampaa kuin tarkoituksettoman ja heikon keskisadon viljan tuotanto. Mikäli kesannolle siirrytään heikoimmilla pelloilla, tarjonta vähenee ja samalla jäljelle jäävän viljan laatu ja keskisatotaso paranee. Ympäristökuormitusta vähentävän ja maan rakennetta parantavan vaikutustensa lisäksi kesannolta on helpompi siirtyä syysviljojen kuten rukiin tuotantoon tai vaikka luomuviljelyyn. Tilojen kesannointimahdollisuutta voisi nostaa väliaikaisesti niinkin korkealle kuin 15-30 %:in.

(2) *Luomutuotanto* on erikoisviljelytapa, jolla saadaan lisäarvoa koko viljaketjuun. Luomuviljan hinnat ovat pysyvästi olleet tavanomaista korkeammalla. Luomutuotantoon siirtyminen vähentäisi tarjontaa automaattisesti matalampien keskisatojen myötä. Luomuöljykasveille olisi erityisen vankka kysyntä kotimarkkinoilla.

(3) *Öljykasvien* alaa olisi varaa kasvattaa reilusti, nykyisestä 80.000 hehtaarista noin 150.000 hehtaariin. Kotimaan kysyntää riittäisi öljykas-

veille jos pinta-ala kaksinkertaistuisi. Rypsi ja rapsi ovat olleet kilpailukykyinen vaihtoehto viljoille viime vuosina.

(4) Uusien valkuaiskasvien viljelyyn on edelleen panostettava. Suomen rehuvalkuaisvaje tekee etenkin sianlihan ja siipikarjanlihan tuotannosta haavoittuvaisen. Tuotanto on ollut erittäin riippuvainen tuontisoijasta ja –soijarouheesta. Vaihtoehtoisista valkuaislähteistä suurin potentiaali saattaisi olla härkäpavulla, jonka viljelyala voisi nousta usealle tuhannelle hehtaarille tulevina vuosina.

(5) *Energia* on edelleen viljan mahdollinen käyttömuoto. Vilja energiakäyttö – varsinkin viljan poltto – saattaa edelleen herättää tunteita ja keskustelussa usein vedotaan eettisiin arvoihin. Kaura soveltuu sekä hinnaltaan että energia-arvoltaan poltettavaksi. Laatuero voisi tuoda mahdollisen ratkaisun luomalla energiakauran laatuokan, jota jo alusta lähtien tuotettaisiin ruokohelven tapaan energiakäyttöön. Näin rehuviljalta vapautuvaa alaa käytettäisiin uusiutuvan energian tuotantoon.

Viljaketjun toimivuus riippuu osapuolten kyvystä ja halukkuudesta vastata markkinasignaaleihin. Tarjonnan ja kysynnän epätasapainoon pitää reagoida nopeasti.

Suomen elintarvikeviennin rakenne on edelleen liiaksi raaka-aineisiin painottunut. Kuvaavaa Suomen elintarvikeviennin kehitykselle on se, että jyvänä viedyn kauran osuus Suomen elintarvikeviennistä Saksaan on lähes puolet. Ponnistuksia jalostettujen elintarvikkeiden viennin lisäämiseksi tulisi tehostaa sekä EU maihin että kolmansien maiden markkinoille.

Mikäli seuraavana vuonna maailmalla korjataan normaali sato, on vaikea nähdä hintojen olennaista nousua. Maailman markkinoilla – varsinkin vahvan ylitarjonnan aikana – suomalainen vilja putoaa pois ensimmäisenä hintakilpailusta. Pienenä pohjoisena maana Suomen on kyettävä pelaamaan eri säännöillä kuin isot tuottajamaat: tarjontaa on sopeutettava välittömästi markkinasignaalien perusteella. Samalla laatua on parannettava ja pidettävä se massaviljaa korkeammalla tasolla.